

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

פְּרֻשַׁת חַיִּי שָׂרָה

הפטרה: והמלך דוד

כה' חשון תשע"ז

צאת השבת ר"ת 17:39

מנצחים חודש כסלו שידול ביום המושי

המולד ביום שלישי 16:08, 6 חלקים

גיליון 411

יציאת השבת:

17:14

ירושלים: 17:15

כניסת השבת:

16:03

ירושלים: 16:00

בית נאמן בישראל

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

מה צריך לברר בזמן שמחפשים שידוך טוב? איך נדע שזכינו להקים את ביתנו עם האדם הנכון? פרשת חיי שרה עוסקת באריכות רבה בסיפור הבאת כלה מתאימה ליצחק, זאת למרות שדינים רבים בתורה נלמדים ממילה אחת ופעמים אפילו מיתור או חיסור של אות אחת בלבד. חז"ל הטיבו להגדיר עניין זה באומרים: "יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתם של בנים".

התורה מספרת לנו שאליעזר הצליח במשימתו והשידוך עלה יפה. רבקה מלאה את מקומה של שרה כרעיה וכאם ואפילו מבחינה רוחנית. וכדברי רש"י: "שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת וברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האהל, ומשמתה פסקו, וכשבאה רבקה - חזרו". לדעת המפרשים ישנה הקבלה בין שלושת הדברים הנ"ל לשלושת המצוות שהאשה מחויבת באופן אישי: א. נר דלוק - הדלקת נרות שבת. ב. ברכה מצויה בעיסה - הפרשת חלה. ג. ענן קשור על האוהל - נדה וטהרת המשפחה. ובקיצור נקראות מצוות אלו: הח"ץ - הדלקת הנר, חלה, נדה.

הדלקת הנר - נתקנה משום שלום בית כדי שלא יכשלו בחושך, "זיתונח משלום נפשי", זה נר שבת, שלא יצטערו בני הבית לשבת בחושך. הפרשת חלה - מביאה ברכה במעשה האשה דבר המוסיף שלום בין איש לאשתו, שרואה שלאשתו אכפת מביתה. נדה - שמירת טהרת המשפחה מחזקת את הקשר שבין איש לאשתו, וכדברי רבי מאיר: "מפני מה אמרה התורה נדה לשבעה? מפני שרגיל בה וקץ בה, אמרה תורה תהא טמאה שבעה ימים, כדי שתהא חביבה על בעלה כבשעת כניסתה לחופה". בשעה שראה יצחק, כי עם כניסתה של רבקה חזרו שלושת הדברים הנזכרים לעיל כמו בימי אמו וחזר הח"ץ לבית, ידע כי זכה לבית נאמן.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

אמרתיו עולם חסד יבנה

מידת החסד מהווה את כרטיס הכניסה לביתו של אברהם אבינו,
כך עולה ממבחן החסד שעורך אליעזר עבד אברהם לרבקה,
כאשר הוא מחפש אישה ליצחק.

"ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדוניו וילך וכל טוב אדוניו בידו ויקם וילך אל ארם נהרים אל עיר נחור... ויאמר ה' א-לוהי אדני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם: הנה אנכי ניצב על עין המים ובנות אנשי העיר יוצאות לשאוב מים: והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אֶתֶּה הַכֶּחֶת לעבדך ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדני... וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמלאיני נא מעט מים מכדך: ותאמר שתה אדני ותמהר ותורד כדה על ידה ותשקהו: ותכל להשקותו ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם כלו לשתות: ותמהר ותער כדה אל השקת ותריך עוד אל הבאר לשאב ותשאב לכל גמליו".

בחירתו של אליעזר בחסד, כמאפיין המרכזי של האשה הראויה ליצחק איננה מפתיעה. מידת החסד, אותה ראה בבית אדוני מכניס האורחים, היא המידה המזוהה במובהק כמידתו של אברהם.

פרשת חיי שרה נפתחת בסיפור מותה וקבורתה של שרה אימנו. לאחר מותה של שרה, מחליט אברהם לחפש רעיה לבנו יצחק. הוא שולח את עבדו זקן ביתו, אליעזר – אל ארץ הולדתו, בכדי שיביא משם אשה לבנו. אליעזר נשלח למשימה בלא שקיבל כל הוראה באשר לדמות האשה הראויה ליצחק, לתכונותיה ולאופייה. התנאי היחיד הנזכר הוא כי יהא עליה לבוא עימו אל ארץ כנען. רבים מהמפרשים מתייחסים כמובן מאליו לכך שבקשת אברהם היתה כי תהא זו אשה ממשפחתו שלו, אולם עיון בפסוקים מעלה כי דרישה זו איננה נזכרת בדברי אברהם. המלבי"ם בפירושו עומד על כך שהאשה איננה חייבת להיות בת למשפחת אברהם, וכי פנייתו של אליעזר על באר המים מעידה כי לאברהם לא היתה התנגדות לכך שכלתו תבוא מדלת העם, היוצאים לשאוב מים.

בעודו נמצא שם לבדו, על אליעזר להכריע בעצמו כיצד למצוא ולבחור את הנערה, והוא נזקק למבחן באמצעותו יזהה מי היא הראויה להיות אשה ליצחק. המבחן אותו בוחר אליעזר הוא מבחן החסד, ודי לזכור כי המדובר הוא בעשרה גמלים לאחר מסע ממושך, בכדי לדמיין כמה פעמים נדרשה רבקה לרוץ אל הבאר בכדי להשקותם "עד אם כלו לשתות".

ערך החסד משתלשל לכל אורך האירוע. תפילתו של אליעזר (בפס' י"ב) נפתחת בבקשה לחסד "ועשה חסד עם אדני", ומסתיימת באותן המלים, (ומצטרפת האמירה החסידית – המיוחסת הן לרבי שמחה בונים מפשיסחא והן לרבי צבי הירש מזידיטשוב, כי המילה גמלים משמשת כלשון נופל על לשון: גמלים – גומלי חסדים). אף המים, בהם נערך המבחן, הינם סמל לשפיעה ולחסד. מתחילתו עד סופו, מתאר הסיפור חיפוש אחר החסד המלא.

חז"ל דנו בשאלה האם בקשתו של אליעזר היתה כהוגן או שהיתה בבחינת 'ניחוש' האסור, כזה המנסה לכפות את תנאיו שלו על הבורא (תענית ד' ע"א). פרשנים שונים השיבו כי אין המדובר בניחוש אסור כיוון שההתניה כי כלתו של יצחק תהא גומלת חסדים, ראויה היא מצד עצמה כמורת דרך לבחירה. בחירתו של אליעזר בחסד כמאפיין המרכזי של האשה הראויה ליצחק איננה מפתיעה. מידת החסד, אותה ראה בבית אדוני מכניס האורחים, היא המידה המזוהה במובהק כמידתו של אברהם והוא חפץ כי תימשך שלשלת גמילות החסדים.

מערת המכפלה

אבל מהו בדיוק החסד אותו חפץ אליעזר לגלות ברבקה? מהי אותה התמסרות מלאה הנדרשת ממי שתהיה רעייתו של יצחק, כלתו של אברהם איש החסד? התמונה העולה מהפסוקים ברורה: אליעזר יכול היה להציג עצמו בפני רבקה כשליח מארץ רחוקה של איש עשיר ומכובד, אולם הוא בחר שלא לעשות זאת. בחירתו היתה לפנות אל רבקה ולבקש את חסדה, בעוד הוא עומד בזרותו, כהלך נכרי. זהו בדיוק החסד אותו ביקש אליעזר לגלות ברבקה, החסד הנעשה עם הנוכרי, הזר.

עיקרו של מבחן החסד כאן איננו בנכונות לסייע בידי המופך והמוערך, אלא דווקא בסיוע למי שהוא איננו מבני עמך. ונכונותה המלאה. היא איננה מופנית רק אל בני האדם, אלא אף כלפי הגמלים. רק לאחר שרבקה משיבה כי הוא מוזמן להתאכסן בביתה, ולגמליו ימצא מספוא, נושא אליעזר תפילת הודיה ובה חושף הוא את זהותו כעבדו של אברהם.

ומזכירים הדברים את גמילות החסד של אברהם, הנזכרת בפרשת השבוע שעבר (פרקים י"ח-י"ט). בעוד אצל לוט נכתב במפורש כי מלאכים הגיעו לביתו ונראה כי הדברים מעידים על כך שלוט ידע ממראם כי זהות מיוחדת להם, אברהם לא ידע על כך כלל. אנשים זרים הגיעו לביתו, והוא הציע את ביתו הפתוח בפניהם, בדיוק כפי שתעשה כלתו שנים אחר כך. אברהם התבשר באותו האירוע על לידתו של יצחק ורבקה נבחרה להיות ליצחק לאשה. אצל שניהם היתה הבחירה בדרך החסד כלפי נכרים חלק מיצירתה של השושלת שתהפוך בעתיד לעם העברי.

על שכרם של גומלי חסדים

מעשה בחסיד אחד שירד מנכסיו והיתה אשתו כשרה לסוף נעשה שכיר, פעם אחד היה חורש בשדה פגע בו אליהו ז"ל בדמות ערבי אחד, אמר לו: יש לך שש שנים טובות, אימתי אתה מבקש אותם עכשיו או בסוף ימך? אמר לו: קוסם אתה, אין לי מה ליתן לך אלא הפטר מעלי בשלום. חזר אצלו עד שלוש פעמים.

בפעם שלישית אמר לו: אלך ואמלך באשתי, הלך אצל אשתו ואמר לה: בא אלי אחד והטריח אותי עד שלש פעמים ואמר לי יש לך שש שנים טובות אימתי אתה מבקש אותם עכשיו או בסוף ימך? אמר לה: ומה את אומרת? אמרה לו: לך אמור לו הבא אותם עכשיו. הלך אמר לו: לך הבא אותם עכשיו, אמר לו: לך לביתך ואין אתה מגיע לשער חצרך עד שתראה ברכה פרוסה בבית. היו יושבים בניו לחפש בידם בעפר ומצאו ממון שיוזנו בו שש שנים וקראו לאמם, ולא הגיע לשער עד שיצאת אשתו לקראתו ובישרה אותו, מיד הודה להקב"ה ונחה דעתו עליו.

מה עשתה אשתו הכשרה? אמרה לו: מכל מקום כבר משך עלינו הקב"ה חוט של חסד ונתן לנו ממון מזון שש שנים נעסוק בגמילות חסדים שנים הללו שמא הקב"ה מוסיף לנו משלו, וכן עשתה, כל מה שעשתה בכל יום ויום אמרה לבנה קטן: כתוב כל מה שאנו נותנים וכן עשה.

לסוף שש שנים בא אליהו ז"ל אמר לו כבר הגיע עונה ליטול מה שנתתי לך, אמר לו: כשנטלתי לא נטלתי אלא מדעת אשתי אף כשאני מחזיר לא אחזיר אלא מדעת אשתי, הלך אצלה אמר לה כבר בא הזמן ליטול את שלו, אמרה לו: לך אמור לו אם מצאת בני אדם נאמנים ממנו תן להם פקדונך, וראה הקב"ה דבריהם וגמילות חסדים שעשו והוסיף להם טובה על טובה, לקיים מה שנאמר 'והיה מעשה הצדקה שלום':

להספיד בראוי

א. מצווה גדולה להספיד את המת כראוי, וכמו שנאמר (בראשית כג, ב): "וַיָּבֹא אַבְרָהָם לְסַפֵּד לְשָׂרָה וּלְבִתָּהּ". ואמרו חכמים (שבת קה, ב): "כל הבוכה על אדם כשר מוחלין לו על כל עוונותיו". ואפשר אולי לבאר, כי זה שבוכה על אדם כשר מראה בעצמו שהוא יודע מה טוב ומה רע, וידיעה זו מגיעה עד חדרי נפשו, וממילא מתברר כי אינו מסכים ומשלים עם חטאיו, והרי הוא בבחינת בעל תשובה אמיתי.

ב. ועניין ההספד הוא להרים את הקול ולעורר את הציבור לבכי, וכפי שאמרו חכמים (ברכות ו, ב): "אגרא דהספדא דלויי", היינו שכר ההספד הוא הגבהת קול הבכי. וכן ביקש רב מרב שמואל בר שילת, שאחר פטירתו יתאמץ בהספדו כדי שיתעוררו המשתתפים לבכי (שבת קנג, א). ההתעוררות לבכות על אדם כשר שנפטר מעוררת את הציבור לתשובה, וגם מועילה להרבות את זכויות הנפטר, שעל ידי הספדו התעוררו לתשובה.

ג. אם הנפטר תלמיד חכם, צריך להיזהר כפליים בהספדו, ואמרו חכמים (שם): "כל המתעצל בהספדו של חכם, ראוי לקוברו בחייו, ואינו מאריך ימים". והטעם, שאם אינו יודע להעריך את התורה והמצוות, אינו יודע את ערכם של החיים, ועל כן אין ראוי שיאריך ימים.

ד. כיוון שקשה לדייק באמירת השבחים, מוטב להוסיף בשבחים מאשר לגרוע (ערוה"ש יו"ד שמד, ו). אבל אסור להגויס בשבחיו של הנפטר בדברים שאין בו. וכל מי שמפריז בשבחיו של הנפטר, הרי הוא גורם רעה לעצמו ולמת (שו"ע יו"ד שמד, א).

ה. הטעם שמענישים את הספדן שמפריז בשבחיו של נפטר הוא, שכאשר משבחים אנשים רעים כמו שמשבחים טובים, נעשים הצדיקים שווים בעיני הבריות לרשעים, והאמת נעדרת. וגם המת ששבחו אותו יותר מדאי נענש, שמתוך כך מדקדקים בשמיים יותר בדינו, וכל שבח שאמרו עליו נעשה לו כמזכרת עוון.

ו. מי שאין בו מעלות, אבל סבל יסורים בחייו או במותו, מזכירים יסוריו, ובזה מעוררים את הציבור להצטער ולבכות עליו (עיין מ"ק כת, ב). על חכמים מזכירים חכמתם, ועל חסידים מזכירים חסידותם.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עלון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאח ציטרון הי"ד. ה"ה יצחק שושן הי"ד. שרה בת שמחה הי"ד. מרים יהודה הי"ד. ציפורה ויהושע לוי הי"ד. ביבה אלימלך הי"ד. ישי הלוי הי"ד. עזר בן עישה הי"ד. תיקוה בת עזיזה הי"ד. אלגרה בת ג'אן הי"ד. מול בת ענולה הי"ד. אברהם בן רחל הי"ד. הראל בן אביגיל הי"ד. אילנה בת סליחה הי"ד. ישי ורחל לוי הי"ד. חנה בת זוהרה הי"ד. סימנטוב משה יהודה הי"ד. מיטל מוריה אדרי הי"ד. להחזרת נדעדי צה"ל ושבוייו ובהם: ארון שאול, הדר גולדין, גיא חבר, רון ארד, זכריה באומל, יהודה כץ, צבי פלדמן, יהונתן פולארד הי"ד. לעילוי נשמות הנערים: אייל יפרח הי"ד, גיל-עד שעאר הי"ד, נפתלי יעקב פרנקל הי"ד. ולע"נ חללי מבצע צוק איתן הי"ד. לעילוי נשמות הגר"ע יוסף וצוק"ל. הגר"מ אליהו וצוק"ל. רבי מסעוד מלול וצ"ל. רבי שלמה צורף וצ"ל. רבי יעקב שושן וצ"ל. יונה ונה וצ"ל. ברכה סופן וצ"ל. יצחק עמיה וצ"ל. מרדכי נחום וצ"ל. נסים כהן וצ"ל. ספר מנחם וצ"ל. נחמה שמעון בת חאת וצ"ל. מנחם לוי וצ"ל. אסתר בת תורא וצ"ל. אסתר חוד וצ"ל. חנה יצחק וצ"ל. דינה פונדק וצ"ל. הרב אברהם צוקרמן וצ"ל. מרדכי ומשה בני לאה מורחז וצ"ל. אליהו בת פריחה וצ"ל. תירצה זיגדון וצ"ל. ישראל אברהם נתן וצ"ל. אסתר בת זוהרה וצ"ל. אסתר וענבר נחום וצ"ל. ישראל בן שושנה וצ"ל. יצחק בן מול מורחז וצ"ל. רובי בן שלום צעדי וצ"ל. מרים וענטנו וצ"ל. עזיזה עמוס וצ"ל. יצחק ועמרם אטאס וצ"ל. נסים בן חנה וצ"ל. יצחק ולאח אסתר וצ"ל. חת יעקב וצ"ל. חנה רחל לוי וצ"ל. אליהו טיש וצ"ל. נעמה בת מנחם וצ"ל. יצחק ושמחה אלה וצ"ל. ראובן אלה בן נחמה וצ"ל. סוליקה שושן וצ"ל. לואיזה מרד וצ"ל. זוהרה בת חנה וצ"ל. עליזה כהן וצ"ל. ר' חיים אדענה וצ"ל. לוי יצחק אמרד וצ"ל. אורי ארון מעלה וצ"ל. ישראל בן מנחם וצ"ל. חת חגי וצ"ל. חת גרסברג וצ"ל. יואל חללי וצ"ל. עמוס דמרי וצ"ל. רבי חד הכהן וצ"ל. יכבד וענקין וצ"ל. עישה חן וצ"ל. חותי אגל וצ"ל. עפרה בן אבא וצ"ל. שרה אליאל וצ"ל. נעים משה וצ"ל. מול ואליהו תרגמן וצ"ל. לירון יהודה וצ"ל. אסיה בר ורמני וצ"ל. יוסף ברום וצ"ל. ולע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדר, שושנה רוזה, רפאל פריצי, וציעיליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד.

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה